

MODIFICATION OF THE LEGAL BASIS OF THE ACTIVITY OF RELIGIOUS ORDERS IN POLAND INTRODUCED BY THE COMMUNIST AUTHORITIES IN 1949

This study casts light on the circumstances and effects of changes to the legal acts defining the legal framework of the activities of religious orders in post-war Poland. Until 1949, religious orders had not been covered by the regulations on the creation and legalization of secular associations. Pursuant to the decree of 5 August 1949, however, they were obligated to comply with the provisions of the Law on Associations. Failure to apply for the registration resulted in the dissolution of the order and the forfeiture of its assets by the state. Still, despite the submission of the applications as provided by law, the authorities refused to register orders and did not maintain an official register of such entities, either. In point of fact, the communist regime only intended to develop such a legal context in which the law might be used as a tool of repression against religious orders. The actual aim of the 1949 amendment was not the intent to clarify the legal status of religious orders, which remained uncertain in the aftermath of the Resolution of the Provisional Government of National Unity of 12 September 1945 invalidating the 1925 Concordat. The authorities only intended to establish a strict state control over religious organizations and, by extension, gradually reduce their activity until their complete disappearance from public life. The content relies primarily on the analysis of the legislation and archival material gathered in the state and ecclesiastical archives in Poland.

Key words: People's Republic of Poland, Catholic Church, religious orders, the Law on Associations, freedom of thought, conscience and religion, freedom of association, associations in Poland, anti-religious activities, communist regime, repression against religious orders

ZMIANA PODSTAWY PRAWNEJ DZIAŁALNOŚCI ZAKONÓW W POLSCE DOKONANA PRZEZ WŁADZE KOMUNISTYCZNE W 1949 R.

Artykuł pokazuje okoliczności i skutki zmiany aktów prawnych, określających prawne ramy działalności zakonów w Polsce po II wojnie światowej. Do roku 1949 zakony nie podlegały przepisom dotyczącym tworzenia i legalizacji zrzeszeń świeckich. Na podstawie dekretu z dnia 5 sierpnia 1949 r. zostały zobowiązane do podporządkowania się przepisom *Prawa o*

stowarzyszeniach. Brak wniosku o rejestrację skutkować miał rozwiązaniem zgromadzenia zakonnego i przejęciem jego majątku na rzecz państwa. Pomimo złożenia przewidzianych prawem wniosków, władze nie dokonały rejestracji zakonów, nie prowadziły również formalnego rejestru tych podmiotów. W rzeczywistości bowiem władzom zależało jedynie na ukształtowaniu takiego stanu prawnego, który można byłoby wykorzystać jako narzędzie represji wobec zakonów. Jak pokazują materiały archiwalne, prawdziwym celem nowelizacji z 1949 r. nie było dążenie do uregulowania stanu prawnego zakonów, który w tamtym okresie pozostawał niepewny ze względu na uchwałę Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej z dnia 12 września 1945 r. deklarującą nieobowiązywanie Konkordatu z 1925 r. Władzom zależało jedynie na objęciu zakonów skrupulatnym nadzorem państwowym, a w konsekwencji stopniowe ograniczanie ich działalności, aż do zupełnego usunięcia z życia społecznego. Tekst oparty został przede wszystkim na analizie aktów prawnych oraz na materiałach archiwalnych zgromadzonych w polskich archiwach państwowych i kościelnych.

Słowa kluczowe: Polska Rzeczpospolita Ludowa, Kościół Katolicki, zakony, Prawo o Stowarzyszeniach, reżim komunistyczny, ograniczenia wolności religijnej w PRL, zgromadzenia zakonne w PRL